

С.Й.Кобута

“РУХ”: ПЕРША НОВІТНЯ ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ НА ПРИКАРПАТТІ

Важливим чинником розвитку демократичних тенденцій в Україні в другій половині 1980-х років стала поява в багатьох містах неформальних (неконтрольованих комуністичною владою) самодіяльних громадських організацій, які відігравали важливу роль в процесі демократизації суспільного життя республіки. До таких організацій по праву належить і Івано-Франківське культурно-наукове товариство “Рух”, яке виникло в 1988 р. і чия діяльність мала значний вплив на подальший розвиток суспільно-політичних процесів в області.

Поява неформальних громадських організацій в перші роки “перебудови” на Прикарпатті була швидше винятком, ніж ознакою політичних змін, оскільки основи тоталітарної системи ще домінували в суспільно-політичному житті краю. В своїй роботі обласне партійне керівництво постійно акцентувало увагу на особливостях історичного минулого області, її прикордонному статусі, на тому, що вона “прострілювалась” західними радіоголосами і на її території проживали колишні учасники формувань ОУН-УПА, наголошуючи на необхідності посилення ідеологічної боротьби з “проявами українського націоналізму” та “релігійного екстремізму” [3, арк. 145]. Тож не дивно, що будь-яка самодіяльна ініціатива її жителів викликала підозру та відповідну реакцію у правоохоронних органів. Протягом 1985-1987 рр. ними на теренах області було зафіксовано “11 спроб групувань, які мали на меті боротьбу за створення “самостійної України” [3, арк. 145]. Ініціатори таких груп звинувачувались в намаганнях створити “вільні профспілки, офіційні об’єднання ніби то для боротьби з існуючими безпорядками, бюрократією, під прикриттям яких вести націоналістичну діяльність”. Негативно сприймалися і спроби протестувати проти забруднення навколишнього середовища хімічними підприємствами м. Калуша та м. Івано-Франківська, бо це пізніше б “могло привести до висунення і політичних гасел” [Там само]. Викликала невдоволення у керівництва і культурницька активність прикарпатців. Оцінюючи суспільно-політичну ситуацію в області весною 1988 р. обком партії відзначав, що “останнім часом гостро ставляться питання, пов’язані із збереженням пам’ятників історії та культури, національних традицій, розвитком української мови, захистом навколишнього середовища. Використовуючи процеси демократизації та гласності, окремі особи, зокрема з творчої інтелігенції,

журналістів, намагаються давати їм суб'єктивне тлумачення, допускаючи при цьому не завжди правильні політичні висновки" [4, арк.34].

В цих умовах період організаційного оформлення товариства, який проходив в напівпідпільних умовах, розтягнувся на півроку. Вперше публічно про себе воно заявило на сторінках обласної молодіжної газети "Комсомольський прапор" у замітці "Ми – є", в якій ініціативна група повідомляла про створення товариства "Рух" і закликала бажаючих приєднуватись до нього. Повідомлялось, що ідея створення організації народилася в кінці 1987 р. після виступу в Івано-Франківську львівської естрадної групи "Не журись". Протягом кількох місяців ініціативна група виробляла статутні положення майбутньої організації, визначала напрямки її роботи, а для набуття офіційного статусу звернулася за допомогою до Івано-Франківського обкому комсомолу [12, 1989. – 31 трав.].

Після тривалих переговорів та уточнень статутних документів бюро обкому ЛКСМУ своєю постановою від 22 червня 1988 р. прийняло рішення "затвердити при обласному комітеті ЛКСМУ самостійне культурно-наукове товариство "Рух". В пункті 1.1. Основних положень вказувалось, що "Товариство "Рух" є самодіяльною громадською організацією, яка діє у відповідності зі статтями 49-ю Конституції УРСР, 51-ю Конституції СРСР, у рамках, передбачених Конституціями СРСР і УРСР, і працює під керівництвом обкому ЛКСМУ". (Саме така редакція цього пункту, нав'язана працівниками обкому комсомолу, стала запорукою реєстрації товариства). Позитивний для товариства результат можна пояснити кон'юнктурною потребою Івано-Франківського обкому комсомолу продемонструвати свої досягнення в справі виконання рішень XX з'їзду ВЛКСМ про співпрацю комітетів комсомолу з новими самодіяльними організаціями, а також фактом існування схожого за характером діяльності Товариства Лева при Львівському міському ЛКСМУ.

30 червня в приміщенні Івано-Франківського художнього музею, де до цього часу збирались члени ініціативної групи, за участю 11 перших членів товариства були проведені установчі збори "Руху". на яких обрано керівний орган – Раду товариства в кількості 5 чоловік, Голову товариства та скарбника. До складу Ради товариства увійшли мешканці Івано-Франківська – біолог М.Чучук, архітектор Я.Шевчук, історик З.Дума, вчителі Р.Левицький та Л.Боднар. Головою товариства більшістю голосів обрали М.Чучука, його заступником Я.Шевчука. Товариство було відкрите для усіх бажаючих, його членом міг стати кожний, хто визнавав Основні положення і працював по одному з напрямків його роботи [9, за 1988 р.]. Серед перших членів товариства

були вчителі, художники, студенти, які активно залучали до роботи в ньому своїх товаришів, і його чисельність швидко почала зростати.

На першому етапі діяльності “Руху” основні акценти зосереджувались на культурницькому та екологічному напрямках роботи. Ще до свого офіційного оформлення активістами товариства було організовано виставку графічних робіт юної художниці Віри Кардаш, проведено творчий вечір пам'яті Т.Шевченка, розпочато збір коштів на допомогу у будівництві української початкової школи в польському місті Білий Бір [14, 1988. – 17 серп.].

27 серпня 1988 р. члени товариства організували і провели вечір-концерт по вшануванню пам'яті Івана Франка біля погруддя Каменяра, який став першим публічним неформальним заходом у місті. Він якісно відрізнявся від офіціозу, організованого міською владою, і, за визнанням очевидців, пройшов “беззвичного нальоту бюрократичної парадності й величності”, а “просто, щиро, і разом з тим, оригінально і урочисто” [12, 1988. – 31 серп.].

Протягом останніх місяців 1988 р. товариство провело ще низку культурно-мистецьких заходів, які сприяли зростанню його авторитету товариства серед жителів Івано-Франківська: 19 листопада – музично-етнографічне свято коломийки за участю творчих колективів з міста та районів області, а також запрошених товариством гостей з інших областей України; 23 грудня 1988 р. в приміщенні міського будинку культури №1 вечір пам'яті замовчуваного в радянські часи українського поета О.Олеся. До різдвяних свят ним було підготовлено театралізований вертеп, який демонструвався на вулицях та площах обласного центру, в квартирах жителів, оскільки, за вказівкою працівників Івано-Франківського міськкому партії, товариству було відмовлено в приміщенні для його показу. Крім проведення акцій культурно-мистецького характеру, в полі зору “Руху” перебували питання розвитку української мови, збереження пам'яток культури та архітектури в області, екологічні проблеми краю. Товариство збило 2585 підписів на підтримку вимоги надання українській мові статусу державної, 4003 підписи проти розширення промислових потужностей Калуського в/о “Хлорвініл” [9, за 1988 р.]

Початок 1989 р. ознаменував завершення першого етапу діяльності товариства “Рух”. За рік своєї роботи, яка мала чітко виражений культурницький характер, воно пройшло шлях від зародження ідеї до організаційного оформлення, набуття офіційного статусу, прийняття Статуту. Його чисельність склала 100 чоловік, що зумовило реорганізацію структури та перехід на роботу в секційному режимі.

В лютому 1989 р. було утворено 5 секцій: мови і літератури, фольклорно-етнографічну, екологічну, історико-краєзнавчу та суспільно-політичну і кожний член товариства повинен був працювати в одній з обраних ним секцій. “Рух” налагодив стійкі контакти з львівським Товариством Лева, іншими самодіяльними громадськими організаціями не тільки України, але й Білорусі, Литви, Естонії, Росії, Грузії [9, за 1989р.]. Практично всі заходи, проведені або ініційовані товариством, знайшли своє відображення на сторінках обласної преси, мали позитивний відгук у багатьох громадян краю. Недаремно його існування та діяльність порівнювалися з “чутливим барометром перебудови в області” [12, 1989. – 18 лют.].

Зима 1989 р. стала початком другого етапу діяльності “Руху”, під час якого члени товариства, окрім проведення культурницьких заходів, брали активну участь в політичному житті краю. “Рух” був організатором перших неформальних політичних мітингів. Першим з них став мітинг 29 січня 1989 р. на тему “Злочини сталінізму – злочини проти людства”, проведений в міському парку культури та відпочинку ім. Т.Шевченка обласного центру за участю сотень краян. Передісторія цього заходу була доволі драматичною, двічі заявки “Руху” відхилялися міськвиконкомом, а після отримання дозволу змінювалися місце та час його проведення [12, 1989. – 28 січ.]. Все це робилося владою з метою недопущення участі в зібранні представників неформальних організацій з інших міст. Так, 28 січня міліція затримала і не впустила в Івано-Франківськ автомобіль з запрошеними на мітинг членами львівської організації УГС на чолі з В.Чорноволом [16]. Та, незважаючи на це, мітинг все-таки відбувся, ставши неординарною подією в суспільному житті області [12, 1989. – 4 лют.].

Ще одним напрямом політичної активності членів товариства стала їхня участь у створенні на теренах міста та області осередків новітніх громадських організацій всеукраїнського масштабу: Товариства української мови ім. Т.Шевченка (ТУМ), товариства “Меморіал”. Народного руху України за перебудову (НРУ). Активісти “Руху” взяли участь в роботі установчої республіканської конференції ТУМу в Києві 11-12 лютого 1989 р., а М.Чучук та А.Путько разом з головою ініціативної групи створення обласної організації ТУМу С.Пушиком були обрані до складу Головної Ради ТУМу від Івано-Франківської області. Тоді ж, 12 лютого, вони подали новообраному голові ТУМу Д.Павличку заявку з проханням зареєструвати відділи мови і літератури та фольклорно-етнографічний культурно-наукового товариства “Рух”, як первинні осередки ТУМу в Івано-Франківську [9, за 1989 р.]. Після цього

члени товариства брали активну участь у створенні багатьох первинних осередків ТУМу на підприємствах та в установах міста і області. 21 лютого 1989 р. в Івано-Франківську відбулось засідання ініціативної групи по створенню обласного відділення історико-просвітницького товариства "Меморіал", на якому було обрано голову ініціативної групи краєзнавця П. Арсенича та визначено склад делегації на установчу конференцію республіканського відділення "Меморіалу" у складі 10 чоловік, п'ятеро з яких були членами "Руху". 23 лютого на загальних зборах товариства відбулось обговорення опублікованого в "Літературній Україні" проекту програми НРУ за перебудову, після чого прийнято рішення про створення ініціативних груп та організацію збору підписів на підтримку НРУ в області [9, за 1989 р.].

Зміщення акцентів в бік суспільно-політичної діяльності виразно проявилось в ході виборчої кампанії по обранню народних депутатів на перший Всесоюзний з'їзд народних депутатів СРСР у 1989 р. Члени "Руху" та інших неформальних організацій взяли активну участь у передвиборчій агітації, виступаючи проти безальтернативних висуванців партійного апарату. Особливо активно вони проявили себе під час зустрічей кандидатів в депутати з виборцями заводу "Позитрон", управління бурових робіт, студентами вузів обласного центру, опонуючи номенклатурним кандидатам, до чого більшість ідеологічних партпрацівників виявилася зовсім неготова [5, арк. 5].

Участь у виборчій кампанії, розгортання дискусій навколо ідеї створення НРУ, зростання мережі місцевих осередків новітніх громадських організацій – ця та інша робота членів "Руху" примусила владу рахуватися з суспільно-політичним авторитетом товариства. В середині березня відбулась зустріч першого секретаря Івано-Франківського міськкому компартії Я. Федорчука з лідерами "Руху", на якій сторони висловили своє бачення процесів перебудови в області та країні [14, 1989. – 19 бер.]. Розмова пройшла в напруженій атмосфері, з взаємними претензіями, після чого партійне керівництво зробило висновок, що "Рух" та інші громадські формування політизують свою діяльність, а частина їхніх членів намагається діяти альтернативно до партійних органів, загострюючи політичну ситуацію в області" [5, арк. 65]. Наслідком такої оцінки стало посилення тиску на товариство з боку владних структур, залунали погрози його розпуску. Саме такий "аргумент" працівників міськкому партії примусив активістів "Руху" припинити 26 квітня в Івано-Франківську, в річницю Чорнобильської катастрофи, збір підписів проти розбудови АЕС в Україні [13, 1989. Ч. 2.].

Не відставали від “старших товаришів” і комсомольські структури. 5 травня 1989 р. бюро обкому ЛКСМУ прийняло постанову, в якій, наголошуючи на тому, що товариство “вийшло за рамки функцій своїх статутних повноважень”, а Рада товариства “не завжди керувалася принципами співробітництва з організацією-засновником”, теж погрожувало можливістю припинення його діяльності. Блокувалося вирішення питання надання товариству приміщення. В середині травня за самовільне покладання вінків на могилу західноукраїнського письменника і громадського діяча А. Чайківського були оштрафовані члени товариства “Поступ” – дочірньої організації “Руху” в Коломиї [9, за 1989 р.]. Чинився і індивідуальний тиск на членів товариства. Ще в січні 1989 р. було звільнено з роботи голову товариства М. Чучука, 9 травня безпідставно на кілька годин затримано міліцією члена “Руху” В. Ковальчука, 13 червня “невідомими особами” побито члена Ради товариства Р. Гладіша.

Незважаючи на це, “Рух” продовжував свою діяльність. Весною 1989 р. він провів Свято писанки, збирав підписи жителів Прикарпаття на підтримку НРУ та використання національної символіки. В травні на засіданні суспільно-політичної секції “Руху” було прийнято звернення до громадян України, у якому піддавалися гострій критиці подані у постанові ЦК КПУ “Про 50-річчя возз’єднання Західної України з УРСР у складі СРСР” оцінки подій 1939 р. та заходи щодо їх відзначення. У зверненні заявлялось, що внаслідок вересневого “возз’єднання” на західноукраїнську землю “прийшов наймерзенніший... диктаторський режим кремлівського Бокасси”, який “братався з фашизмом... і демонстрував свою ідейну спорідненість з гітлеризмом” [15, 1989. – 18 черв.]. Різкість оцінок та критичні зауваження і на адресу сучасної політики КПРС-КПУ свідчили про радикалізацію поглядів членів “Руху”. Особливо виразно це проявилось під час проведення звітно-виборчих зборів товариства 6 червня 1989 р., на яких були присутні представники міськкомів та обкомів партії та комсомолу. В ході дискусій, які розгорілись, ними були порушені питання про правомочність співпраці “Руху” з іншими громадськими організаціями, особливо з УГС, про відношення до відновлення Української греко-католицької церкви (УКГЦ), про участь членів організації в масових несанкціонованих політичних заходах [9, за 1989 р.].

Останнє питання набуло особливо актуального характеру. Ще в травні “Рух” звертався до міськвиконкому з заявками на проведення 3-х мітингів на суспільно-політичну тематику з заявленою кількістю в 4 тисячі учасників кожний. Відповідь була негативною, тому члени товариства брали особисту участь в несанкціонованих владою заходах, які

відбувалися в місті та області. На одному з них, в с. Воскресінці Коломиїнського району, "рухівці" вперше публічно підняли національний синьо-жовтий прапор. Брили вони участь і в резонансному політичному мітингу 18 червня в Івано-Франківську, який, розпочавшись з богослужіння греко-католицьких віруючих на колишніх могилах українських січових стрільців, по завершенню переріс в масову ходу його учасників під національною символікою вулицями міста [2, арк.73-75; 14, 1989. – 23 черв.].

Активність населення спонукала міську владу Івано-Франківська провести спільний з товариством "Рух" політичний мітинг 23 липня в обласному центрі. Його доцільність обґрунтовувалася міськкомом партії потребою "залучення культурно-наукового товариства "Рух" до плідної результативної роботи для участі в перебудовних процесах" [8, арк.9]. Але мітинг показав, що не "Рух", а міськком партії повинен прилучатись до перебудови, оскільки ініціатива неформалів випереджала інертність в промовах представників влади, "мобілізований" парткомом "актив" проявив повну ідеологічну неспроможність, і мітинг завершився повною поразкою влади [6, арк.3].

12 серпня в Івано-Франківську відбулась установча конференція обласної організації НРУ за перебудову, організаторами та учасниками якої, разом з іншими громадськими товариствами, виступили і активісти "Руху", а 8 його представників увійшли до Координаційної Ради обласної організації НРУ[11]. Колективним членом обласної організації НРУ стало і саме товариство, а його члени допомагали в проведенні установчих зборів місцевим осередкам НРУ в районах області [9, за 1989 р.]. Політична активність "Руху" знайшла своє відображення у звіті обкому партії в ЦК КПУ, де зазначалося, що саме воно "виступає ініціатором створення первинних осередків НРУ, прагне підпорядкувати своєму впливові організації ТУМу, використовує їх для проведення мітингів, вуличних походів та інших провокаційних дій" [1, арк.38].

Події серпня 1989 р. різко загострили суспільно-політичну ситуацію в місті та області. Так, в ніч з 11 на 12 серпня в результаті бандитського нападу групи осіб одержав смертельні травми і помер член товариства "Рух" Роман Левицький. По місту поповзли чутки про причетність до цього злочину представників владних структур, а їхнє спростування начальником міського УМВС С.Гончаренком було не зовсім переконливим [14, 1989. 18 серп.]. Через день, 13 серпня, силами міліції було вчинено фізичну розправу над учасниками мирного несанкціонованого греко-католицького богослужіння на околиці Івано-Франківська [17]. Враховуючи факт проведення 12 серпня в Івано-Франківську установчої конференції НРУ, у багатьох людей складалося враження про намагання

влади розв'язати проблеми, пов'язані з активністю неформалів, силовими методами.

Намагаючись перехопити політичну ініціативу, вирішив провести ряд своїх мітингів і міськком партії. Однак запланований на 20 серпня спільний з "Рухом" екологічний мітинг на стадіоні "Локомотив" в Івано-Франківську став ще одним свідченням недовіри до комуністів з боку населення. На заклик лідерів "Руху" в знак протесту проти провокаційних дій міськвиконкому на етапі підготовки заходу покинути стадіон відгукнулась переважаюча більшість його учасників (близько 5 тисяч), організувавши ходу вулицями міста до місця нападу на Р.Левицького. Там був проведений короткий мітинг, на якому присутні вшанували його пам'ять та засудили розправу над віруючими 13 серпня. Окрім традиційних уже гасел на мітингу пролунала ідея відзначити 17 вересня як день трауру, закликати створити страйкові комітети в місті та голосувати на майбутніх виборах за представників неформалів [6, арк.16].

В кінці серпня, оцінюючи діяльність товариства, Я.Федорчук заявив, що "товариство "Рух" діє як чітко політизоване і разом з УГС скочується на огульну критику партійних та радянських органів міста і області, в цілому партії та Радянського уряду" [7, арк.5]. Подібні заяви лунали і з боку голови міськвиконкому Б. Яковишина про те, що "з неформалами неможливо вести політичний діалог, оскільки вони все більше скочуються на екстремістські позиції" [14, 1989. – 27 вер.]. Щоб спростувати безпідставні звинувачення та захистити честь організації, голова товариства М.Чучук виступив 22 вересня перед депутатами на черговій сесії міськради із своєрідним звітом про діяльність товариства з моменту його виникнення. Він повідомив їх про роботу членів товариства на розкопках виявленого в урочищі Дем'янів Лаз таємного поховання жертв сталінських репресій [13, 1989.-Ч.1]. Їхнє перепоховання 29 жовтня перетворилося на масштабний скорботний мітинг-реквієм за мільйонами безневинних жертв тоталітаризму.

Осінь 1989 р. знаменувалася розмаїттям суспільно-політичних подій. Політична активність членів "Руху" допомогла значно розширити мережу осередків НРУ, ГУМу, "Меморіалу" в області. При його підтримці робило перші кроки Студентське братство. Враховуючи фактор радикалізації суспільних вимог в ході проведення масових заходів та подальшої політичної діяльності, частина членів товариства акцентувала свою роботу в більш чітко виражених політичних організаціях – НРУ, УГС, УХДФ та ін. Та, незважаючи на це, "Рух" залишався авторитетною силою, що наочно проявилось в ході виборчої кампанії 1990 р., в якій представники "Руху" взяли активну участь і здобули десятки депутатських мандатів, а М.Чучук та З.Дума були обрані депутатами Верховної Ради УРСР.

Після перемоги на виборах представників демократичних сил і перебрання ними державної влади на Прикарпатті обстановка, в якій продовжувало діяльність товариство, якісно змінилась. Зник ідеологічний тиск з боку партійних структур, із розвитком політичних організацій в краї скоротилась кількість політизованих заходів за участю "Руху".

Незважаючи на відхід певної частини "рухівців" до більш радикальних формувань загальна кількість членів товариства зростає (з 155 в 1989 р. до 400 у 1990 р.) за рахунок утворення дочірніх організацій в містах та селах області. З 17 липня 1990 р., згідно з рішенням Івано-Франківського облвиконкому, культурно-наукове товариство "Рух" набуло статусу обласного [10, 1989. - 25 лип.]. Поступово товариство повернулось до тієї сфери діяльності, яка визначалась його статутом, тобто до культурно-просвітницької діяльності. Силами "Руху" розпочалось видання одного з перших незалежних друкованих видань в області - вісника культурно-наукового товариства "Рух" - "Крок" (редактор Я.Шевчук), перші номери якого вийшли ще в листопаді-грудні 1989 р. Протягом 1990 р. активно діяли члени товариства - учасники групи "Січ", проводячи чимало заходів культурно-пропагандистського характеру по відновленню пам'яті галицького січового стрілецтва. Товариство взяло участь у відзначенні 500-ліття українського козацтва, в проведенні всеукраїнського пісенного фестивалю "Золотий гомін". Протягом серпня-листопада 1990 р. ним проводилася акція залучення бажаючих на будови культових споруд в області. Частина членів "Руху" була задіяна у виготовленні та розповсюдженні національної атрибутики та сувенірної продукції, а виручені кошти йшли на фінансування потреб як власної, так і інших новітніх організацій. При безпосередній підтримці "Руху" відродилася в області і дитячо-юнацька організація "Пласт". На кошти товариства в червні 1990 р., в якості гуманітарної допомоги, було відправлено понад 8 тонн бензину та вантаж з медикаментами в Литву, яка на той час опинилась в економічній блокаді з боку союзного уряду. Товариство виступило меценатом і в справі підтримки видання поетичних збірок галицьких авторів В.Галушака і Б.Томенчука, брало участь в інших культурних заходах [9, за 1990 р.].

Рух України в напрямі здобуття незалежності ставив на порядок денний роботи завдання виховання нового, національно свідомого, громадянина нової держави. Тому в листопаді 1990 р. на чергових звітно-виборчих зборах товариства його лідер Я.Шевчук, визначаючи шляхи подальшої діяльності, наголошував, що "робота товариства має йти в сторону освіти, просвіти, культури", справедливо відзначаючи, що саме цей напрям роботи і відображений в його назві [9, за 1990 р].

Незважаючи на відхід товариства від активної участі в політичному житті, його приміщення протягом 1991 р. неодноразово піддавалося нападам з боку осіб, які не могли змиритись з розвитком процесу здобуття Україною незалежності [10, 1991.– 21 черв.]. Цей факт наочно доповнював усі інші в підтвердженні тієї ролі, яку відіграв “Рух” в суспільно-політичних процесах в період зародження і становлення національно-демократичного руху в місті та області. Саме його діяльність сприяла утвердженню демократичних ідей, відродженню ліквідованої в радянські часи традиційної для Галичини практики активної участі населення в суспільно-політичному житті, тобто відновленню в посттоталітарний період елементів громадянського суспільства на Прикарпатті.

1. Центральний державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГОУ), ф1, оп.11, спр.2051.
2. Там само, оп.32, спр 2658.
3. Державний архів Івано-Франківської області (ДАІФО), ф.1П, оп.1, спр. 5358.
4. Там само, спр.5367.
5. Там само, спр. 5450.
6. Там само, спр. 5453.
7. Там само, ф.2П, оп.1, спр.1254.
8. Там само, спр. 1258
9. Поточний архів культурно-наукового товариства “Рух”(м.Івано-Франківськ).
10. // Галичина – (Орган Івано-Франківської обласної ради народних депутатів). 1990 -1991рр.
11. // Галичина. (Газета Івано-Франківської обласної організації НРУ за перебудову. 1989. – №1.)
12. // Комсомольський прапор. – 1988-1989 рр.
13. // Крок.- 1989 р.
14. // Прикарпатська правда. – 1988-1990 рр.
15. // Українське слово. –1989 р.
16. // Хроніка подій в Україні. – Інформаційний листок прес-служби УГС, січень-березень 1989 р.
17. Кобута С. Розвиток політичної боротьби на Прикарпатті в 1989-1990 роках // Галичина. – 1999. – №3. – С.80, 84-85.

Kobuta S.

RUKH: THE FIRST MODERN ORGANIZATION IN PRECARPATHIA

This article focuses on the history and efforts of the first public organisation in Precarpathia during the struggle for Ukraine's independence in 1987 through 1991.

The article traces the development of social, political, national and cultural processes in Precarpathia and illustrates the role of Rukh, a nationalist cultural organisation, in them. It was the activity of Rukh, that promoted democratic ideas, contributed to the involment of many citizens of the region in social processes as well as the renewal of the elements of civil society.